

9. Tiurina, N. M., Nazarchuk, T. V., Karvatska, N. S., and Shkodina, O. S. 2018. "Upravlinnia lohistychnymy protsesamy na promyslovykh pidpriemstvakh [Management by logistics processes at industrial enterprises]". *Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences* 5, 1: 161-169.

УДК 330.131.7-047.44:005.53(045)

ОБҐРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ ТА ОЦІНКА РИЗИКІВ

Січ Г. В., Братюк В. П.

JUSTIFICATION OF ECONOMIC DECISIONS AND RISK ASSESSMENT

Sich Galina, Bratiuk Vira

Метою статті є уточнення поняття господарські рішення, роль та місце ризиків в господарській діяльності суб'єкта господарювання, а також застосування ризик – менеджменту, як однієї з складових зменшення ризиковості суб'єкта господарювання при здійсненні підприємницької діяльності.

Ключові слова: господарські рішення, обґрунтування рішень, ризик, оцінка ризиків, управління ризиком.

The purpose of the article is to clarify the concept of business decisions, the role and place of risks in the economic activity of a business entity, as well as the application of risk management as one of the components of reducing the riskiness of a business entity when conducting business activities.

Risk management is: a special field of enterprise activity; a multi-stage process that includes the development of a general philosophy of risk management at the enterprise, their identification, analysis, assessment and aims to reduce and neutralize negative consequences; development and implementation of various methods, recommendations, measures that make it possible to predict the occurrence of risk and reduce its degree; a combination of three components: goal setting (choice of goals), risk marketing (choice of risk management tools), risk management (maintaining the balance in the triangle "people-goals-resources" in the process of achieving set goals using the selected tools).

Keywords: business decisions, justification of decisions, risk, risk assessment, risk management.

Реформування ринкового сектору економіки України викликали трансформаційні процеси щодо економічних зміни суспільства. Почався період, що супроводжувався сформульованими новими науковими парадигмами, а також набули подальшого розвитку та відбулися переосмислення певних положень, що були притаманні науковим колам у попередніх періодах розвитку економіки. Процеси глобалізації та інтернаціоналізації сприяли формуванню у суб'єктів підприємництва нових підходів до прийняття рішень і зацентрували увагу на етапах управління різного формату ризиками. Тому прийняття обґрунтування та

прийняття суб'єктами підприємництва рішень набуло особливої актуальності. В сучасних економічних умовах все більше уваги приділяють на підприємствах питанням обґрунтування господарських рішень та управління ризиками. У зв'язку з чим зростають вимоги до підготовки фахівців з вищою освітою, яким належить вирішувати надзвичайно важливі й складні проблеми управління фінансово-економічним потенціалом підприємств, його конкурентоспроможністю. Відповідно виникає потреба у створенні якісно нових навчальних посібників з економічних дисциплін.

Питання формування ефективних господарських рішень ніколи не виходили з поля зору дослідників і практиків. Метою здійснення операцій циклу поточних операцій будь-якого господарського формування є належне забезпечення необхідними ресурсами поточних виробничих потреб для безперебійного перебігу процесу виробництва товарів, надання послуг, реалізації продукції й отримання прибутку. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків є визначальними для ефективної діяльності підприємства, а рівень їх вирішення є передумовою ефективного функціонування господарських формувань.

Проблематику вдосконалення процесу підготовки, ухвалення та реалізації управлінських рішень розглядали такі провідні вчені, як А.Е. Воронкова [4], Д. Дерлоу [6], Р.А. Фатхутдінов [9], М.Г. Чумаченко [5], у працях яких розкрито основні теоретичні та прикладні засади процесу управління. Дослідження сутності ризику зустрічаються ще у роботах класиків економічної теорії Д. Рікардо, А. Сміта. Новітні підходи до розробки теорії ризику пов'язані з іменами Нобелівських лауреатів – Г. Марковіца, Дж. Тобіна, В. Шарпа, Дж. Фон Неймана та О. Моргенштерна. На нинішньому етапі розвитку економічної теорії пошук шляхів та форм оцінки ризику продовжується.

Мета дослідження – уточнення поняття господарські рішення, роль та місце ризиків в господарській діяльності суб'єкта господарювання.

Господарювання – це прийняття рішень про використання обмежених ресурсів на підприємстві. Прийняття рішень повинно відповідати визначеним критеріям раціональності, а не бути наслідком випадку або емоцій. Крім того, воно повинно бути організованим системно і адекватне цілям та великій меті.

Господарська діяльність, в свою чергу, передбачає створення продукції, товарів, послуг, робіт, тобто певного результату, що має цінність для споживача такого результату.

Згідно з Господарським кодексом України «метою господарської діяльності вважають досягнення економічних і соціальних результатів, насамперед, одержання прибутку».

Проте в сучасних умовах поширення принципів сталого розвитку мета господарської діяльності набуває більш широкого сенсу і полягає в задоволенні потреб стейкхолдерів, до складу яких слід віднести не тільки власників бізнесу як одержувачів прибутку, а й споживачів продукту, що виробляється, постачальників ресурсів, працівників підприємства та суспільство в цілому. В таких умовах організація господарської діяльності, яка б задовольняла своєю результативністю таке широке коло зацікавлених сторін, є складним завданням, що базується на врахуванні багатьох факторів внутрішнього та зовнішнього середовища суб'єкта господарювання.

З точки зору процесного підходу господарську діяльність можна представити як перетворення певних ресурсів на кінцевий результат у відповідності до встановлених планів, правил та процедур.

Господарське рішення – це результат аналізу, прогнозування, оптимізації, економічного обґрунтування та вибору альтернативи із сукупності варіантів досягнення конкретної мети підприємства.

Господарські рішення мають місце в: управлінні процесами *всередині підприємства*; управлінні процесами *взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем*; *безпосередньому управлінні підприємством*.

Сутність господарських рішень проявляється у різних аспектах, котрі

засвідчують вплив цих рішень на економічні, правові, технологічні, організаційні інтереси підприємства.

За результатами емпіричного дослідження, що датоване 1983 роком, Німеччина для типізації господарських рішень частіш за все слід використовувати наступні критерії: значимість; рідкісність; характер прецедентності; потреба у негайності; свобода дій в оформленні. Виходячи з цього, існують такі види господарських рішень:

- 1) ситуаційні, рутинні, відомчі;
- 2) інноваційні та визначальні;
- 3) рішення середньої складності.

Таким чином, на даний момент не існує чіткої та сталої класифікації господарських рішень. У той же час її необхідність зумовлена потребою у визначеності термінологічного апарату, виборі оптимальних методів прийняття й обґрунтування господарських рішень та оцінки ризиків господарської діяльності.

Ризики, з якими стикаються суб'єкт господарювання, класифікуються за різними ознаками залежно від потреб ризик менеджменту. Для прийняття рішень щодо доцільності ведення бізнесу можливим є застосування лише класифікації ризиків за двома ознаками – залежно від можливого результату та залежно від основної причини виникнення. Такий підхід дозволить оцінити можливі наслідки здійснення операцій на ринку та виявити причини відхилення фактичних результатів від прогнозованих.

При оцінці рівня ризику вихідним параметром є ймовірність наслідків конкретного рішення. З практичної точки зору ймовірність настання ризикових подій можна ототожнювати із відносною частотою отримання збитків відповідними суб'єктами ринку. Дані про фінансові результати діяльності суб'єктів ринку, опубліковані Держкомстатом, дозволяють отримати інформацію про частку підприємств кожного виду діяльності, які отримували збитки у відповідні періоди. Ці показники й будуть оцінювати ймовірність збитку (ризик), оскільки відповідають вимогам статистичного способу оцінки ймовірності

виникнення втрат [7, с. 62] та підходу «відносної частоти».

Кількісна міра ризику в абсолютному вираженні не завжди дає можливість оцінювати ризиковість деяких видів діяльності. Для подолання даного недоліку вченими пропонується використовувати деякі безмірні показники – коефіцієнти ризику [3, с. 64].

Існує декілька способів їх розрахунку. Найприйнятнішим для оцінки ризику діяльності на продовольчому ринку є коефіцієнти ризику $Kp1$ та $Kp2$. Коефіцієнт ризику ($Kp1$) розраховується як відношення розміру втрат до величини власних коштів підприємства і оцінює величину ризику у співставленні з фінансовими ресурсами підприємства. Що вищою буде одержана величина, то ризиковішою буде діяльність суб'єкта господарювання. Наближення величини розрахованого коефіцієнта до 1 означає наближення суб'єкта господарювання до банкрутства. Коефіцієнт ризику ($Kp2$) розраховується як відношення розміру середніх очікуваних втрат ($M(вт) i$) у відповідний період i до величини середнього очікуваного прибутку ($M(пр) i$) в цей же період. Що вищим є коефіцієнт $Kp2$, то вищим є ризик відповідного виду діяльності і гіршим є його фінансовий стан.

Пороговим значенням $Kp2$ є 1 – показник беззбитковості діяльності суб'єктів господарювання (точка, поріг рентабельності). Якщо $Kp2 > 1$ – величина отриманих збитків більша за отримані прибутки – суб'єкти господарювання працюють у зоні нижче порогу рентабельності – діяльність є високоризиковою. Якщо $Kp2 < 1$ – в цілому у даному секторі економіки суб'єкти господарювання отримали більші прибутки, аніж збитки, перебувають вище порога рентабельності – діяльність є низькоризиковою.

Застосування ризик – менеджменту є однією з складових зменшення ризиковості суб'єкта господарювання при здійсненні підприємницької діяльності.

Ризик-менеджмент – це:

- 1) спеціальна сфера діяльності підприємства;
- 2) багатоступінчастий процес, який включає розробку загальної філософії управління ризиками на підприємстві, їх виявлення, аналіз, оцінку і має на меті

зменшення та нейтралізацію негативних наслідків;

3) розробка та реалізація різноманітних методів, рекомендацій, заходів, що дають можливість спрогнозувати появу ризику й зменшити його ступінь;

4) процес впливу на суб'єкт господарської діяльності, що забезпечує: максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків, їх обґрунтоване прийняття, зведення ступеня впливу ризиків на суб'єкт до мінімуму, розробку стратегії поведінки цього суб'єкта у випадку реалізації конкретних видів ризиків;

5) сукупність трьох складових: цілепокладання (вибір цілей), ризик-маркетинг (вибір інструментів управління ризиками), ризик-менеджмент (підтримання балансу в трикутнику «люди-цілі-ресурси» в процесі досягнення поставлених цілей з використанням вибраних інструментів).

Дослідження щодо обґрунтування господарських рішень та приділення значної уваги щодо оцінки ризиків та відповідно застосування заходів щодо їх мінімізації, може стати дієвим засобом підвищення ефективності діяльності підприємств вцілому.

Список використаних джерел

1. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 №514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Про господарські товариства: Закон України 19.09.1991 №1576-ХП зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Артими-Дрогомирецька З. Б. Економічний ризик: практикум / З. Б. Артими-Дрогомирецька. – Львів: В-во Т.Сороки, 2008. – 185 с.
4. Воронкова А. Е. Управлінські рішення в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства: організаційний аспект: монографія / А. Е. Воронкова, Н. Г. Калюжна, В. І. Отенко. – Харків: ІНЖЕК, 2008. – 515 с.
5. Государственное управление экономикой в Украине: опыт, проблемы, решения / Н. Г. Чумаченко, Л. Г. Червова, Л. М. Кузьменко, Б. М. Биренберг, С. В. Баранов; НАН Украины; Институт экономики промышленности; науч. ред. Н. Г. Чумаченко. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1999. – 484 с.
6. Дерлоу Д. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень / Д. Дерлоу; пер. з англ. – К.: Наукова думка, 2001. – 242 с.
7. Орел С. М. Ризик: основні поняття: навч. посіб. / С. М. Орел. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2008. – 87 с.
8. Тербух А. А. Господарські рішення на підприємствах: формування, реалізація та економічна ефективність: монографія / А. А. Тербух. – Львів: НУ ЛП, 2013. – 260 с.
9. Фатхутдинов Р. А. Разработка управленческого решения: учебн. пособие. – М.: Интел-Синтез, 1998. – 208 с.

References

1. Pro aktsionerni tovarystva: Zakon Ukrainy vid 17.09.2008 №514-VI [On joint-stock companies:

Law of Ukraine dated September 17, 2008 No. 514-VI]. <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Pro hospodarski tovarystva: Zakon Ukrainy 19.09.1991 №1576-KhP zi zminamy ta doponenniamy [On business partnerships: Law of Ukraine dated 19.09.1991 No. 1576-XII with amendments and additions]. <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Artym-Drohomyretska, Z. B. 2008. *Ekonomichniy ryzyk [Economic risk]*. Lviv: Ed. T. Soroky.

4. Voronkova, A. E., Kaliuzhna, N. H., and Otenko, V. I. 2008. *Upravlinski rishennia v zabezpechenni konkurentospromozhnosti pidpriemstva: orhanizatsiyni aspekt [Management decisions in ensuring the competitiveness of the enterprise: organizational aspect]*. Kharkiv: INZhEK.

5. Chumachenko, N. H., Chervova, L. H., Kuzmenko, L. M., Byrenberh, B. M., Baranov, S. V.; Chumachenko, N. H. Ed. 1999. *Hosudarstvennoe upravlenye ekonomykoi v Ukrayne: opyt, problemy, resheniya [State management of the economy in Ukraine: experience, problems, solutions]*. Donetsk: IEP NAS of Ukraine.

6. Derlou, D. 2001. *Kliuchovi upravlinski rishennia. Tekhnolohiia pryiniattia rishen [Key management decisions. Decision-making technology]*. Kyiv: Scientific thought.

7. Orel, S. M. 2008. *Ryzyk: osnovni poniattia [Risk: basic concepts]*. Lviv: NU LP.

8. Terebukh, A. A. 2013. *Hospodarski rishennia na pidpriemstvakh: formuvannia, realizatsiia ta ekonomichna efektyvnist [Business solutions at enterprises: formation, implementation and economic efficiency]*. Lviv: NU LP.

9. Fatkhutdinov, R. A. 1998. *Razrabotka upravlencheskoho resheniya [Development of a management solution]*. Moscow: Intel Synthesis.

УДК 332.02:332.143-043.86(045)=111

DEVELOPMENT TRENDS OF MOUNTAIN TERRITORIAL COMMUNITIES

Feier Anastasiia

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Феєр А. Є.

The Carpathian region is characterized by the presence of three natural and economic zones - lowland, foothill, and mountain, which require different approaches to their socio-economic development. Along with this, mountainous areas are in a state of stagnation, they are characterized by restrictions on the use of agricultural land, insufficiently extensive transport, and communal infrastructure – as a result, unemployment, low wages, and labor migration. The purpose of the article is to identify the main trends in the socio-economic development of mountain settlements in the region. It has been proven that to support mountain settlements and equalize their socio-economic development, it is necessary to develop a legislative framework and change the ideology of supporting the development of mountain areas.

Key words: mountain areas, socio-economic development, programs, stimulation.

Карпатський регіон характеризується наявністю трьох природно-економічних зон – низинну, передгірську та гірську, що потребує різних підходів до їх соціально-економічного розвитку. Особливо це стосується гірської зони. Поряд з цим, гірські території перебувають в стані стагнації, для них характерне обмеження у використанні землі сільськогосподарського призначення, недостатньо розгалужена транспортна і комунальна інфраструктура. Як наслідок, безробіття, низький рівень заробітної плати, трудова міграція. В останні роки підвищується інтерес наукової спільноти до вивчення і аналізу проблем гірських населених пунктів, зокрема в Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Чернівецькій областях та вироблення рекомендацій для органів влади щодо прискореного розвитку гірських територій. Метою статті виявлення основних тенденцій соціально-економічного

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>